

VÍRA

krok za krokem

Reinder Bruinsma

PŘEDMLUVA

V uplynulých desetiletích jsem napsal řadu knih — několik v angličtině, několik v nizozemštině, mém mateřském jazyce. Některé byly přeloženy do dalších jazyků. Není tedy nic překvapivého na tom, že opět usedám ke svému laptopu a chystám se psát další knihu. I tentokrát bude o víře a opět bude napsaná z pohledu určité křesťanské denominace. Tato kniha se však od těch předešlých bude výrazně lišit. Proč? Protože došlo k několika změnám.

Zprvė jsem se změnil já. Přestože stále věřím většině věcí, kterým jsem věřil před pětadvaceti lety, věřím v ně *jiným způsobem*. Některé z těchto věcí jsou pro mě důležitější, zatímco jiné okrajové. Především se však teď daleko více ptám, proč věřím tomu, čemu věřím, a jak se moje víra projevuje v praktickém životě. Už se nespokojím s vědomím, že věci, kterým věřím, jsou pravdivé.

Moje já však není tím jediným, co se změnilo. Změnil se i svět, v němž žiji, a spolu s ním se změnil i lidé. Chci-li tedy čtenáře oslovit, musím tuto knihu napsat jinak, než jak jsem psal v minulosti. Bez přehánění lze říct, že svět — zejména ten západní — vstoupil do nového období. Řečeno hantýrkou dnešní doby, *moderna* ustoupila *postmoderně*. Mým cílem je touto knihou oslovit ty, kteří urazili dlouhou cestu od moderny k postmoderně.

Kdy k posunu od moderny k postmoderně došlo? Samozřejmě není možné přesně vyznačit začátek a konec jakéhokoli údobí. Nikdo z lidí žijících v patnáctém a šestnáctém století si nevšiml, že období středověku se chýlí ke konci. To až historické hodnocení nám umožnilo přesněji určit, kdy k této pozvolné změně došlo. A stejně je to i s námi: i my budeme schopni zhodnotit, co se s naším myšlením děje, až s odstupem času. Je však nade vši pochybnost, že nyní dochází k významné změně.

Významná změna

Výraz „moderní“, jímž označujeme období, které následovalo po středověku, má jiný význam než slovo používané jako opak přídavného jména „zastaralý“. Označujeme jím to, čemu se také říká osvícenství — tedy to, co nastalo ve chvíli, kdy lidé odložili myšlenková schémata středověku a začali uvažovat zcela odlišným způsobem. Od počátku sedmnáctého století začaly do myšlení lidí pronikat myšlenky slavného francouzského filozofa Reného Descarta (1596–1650). Jeho slavný výrok „Cogito ergo sum“ (Myslím, tedy jsem) se stal základem nového pojetí člověka a Boha. Autonomní člověk nadaný rozumem, který byl zakrátko vyzbrojen vědeckou metodou, s níž přišel Francis Bacon (1561–1626) a Isaac Newton (1642–1727), se stal měřítkem všech věcí. Věřilo se, že člověk je postupně schopen vyřešit všechny problémy lidstva. Nově objevené přírodní zákony, které udržovaly vesmír v chodu, zatlačily Boha do pozadí. Budoucnost se vyznačovala nepřetržitým rozvojem a lidé byli čím dál více schopni využívat přírodní zdroje ve svůj prospěch.

Na konci devatenáctého století a na začátku století dvacátého se objevili radikální myslitelé jako Friedrich Nietzsche (1844–1900), Sigmund Freud (1856–1936) a další, kteří upozornili na slabiny tohoto pojetí světa. Začaly vzkvétat nové filozofické směry, které byly zaměřené na jazyk a interpretaci textů a které přinesly myšlenky plné relativismu, nejistoty, ba dokonce pesimismu, jež u mnoha lidí padly na úrodnou půdu. Po holocaustu

tu poloviny dvacátého století už nebylo možné o životě uvažovat způsobem jako dřív.

Filozofové v Evropě i ve Spojených státech začali zdůrazňovat, že skončilo období „velkých příběhů“, jako je marxismus, komunismus či křesťanství. Podle nich neexistují všezahrnující systémy pravd, které by vysvětlily všechny aspekty lidského života; jsou jen roztržštěné — a často také protichůdné — „malé příběhy“ jednotlivců a skupin, které jsou velmi rozmanité. „Vše je rozdílné,“ prohlašují. „A všechny předpoklady je třeba dát stranou! Nic není absolutní! *Pravda* byla nahrazena *pravdami*.“ Od sedmdesátých let dvacátého století se začaly změny, které byly zpočátku nejvíce viditelné v umění a architektuře, a později také ve filozofii a teologii, označovat termíny *postmodernismus* a *postmoderní*. Dnes se z nich staly všeobecné nálepky, jimiž je možné označit téměř cokoli. Třebaže však jsou tyto termíny velmi nepřesné a mají pro různé lidi různé obsahy, není možné popřít, že se něco děje, a to zejména v západním světě. Období moderny je — nebo brzy bude — u konce a my, ať už chceme nebo ne, se staneme součástí nebývalé změny.

Jste postmoderní?

Dříve než pokročíme dál, řekněme si, čím se postmoderní člověk vyznačuje. Jak uvažuje? Čím se zabývá? Kde se obvykle vyskytuje? V současné době existuje spousta knih, které se věnují charakteristice postmoderního člověka. Většina z nich hovoří o povrchním postmodernismu, který se vyznačuje konzumerismem a honbou za uspokojením a který svým vyznavačům umožňuje prožít velkou část života ve virtuální realitě. Tato charakteristika je nicméně velmi zkreslená, protože postmodernismus znamená mnohem více. O postmoderním člověku by se spíše než jako o tom, kdo je povrchní a honí se za zábavou a štěstím, mělo mluvit jako o *nomádovi*, *zapperovi* či *tulákovi*. A rovněž je nutné říct, že myšlení většiny postmoderních lidí obsahuje spoustu moderních představ.

Níže uvádím několik všeobecných hodnot a představ, jimiž se vyznačuje postmoderní způsob uvažování. Pokud tyto charakteristiky vystihují váš způsob uvažování (mějte na paměti, že jsou to opravdu jen velmi obecná vodítka), je velmi pravděpodobné, že i vy sami jste postmoderní.

- ▶ Ztrácí se víra v pokrok. Postmoderní člověk už nevěří, že všechno se bude neustále zlepšovat. Opustil moderní předpoklad, že věda je neomezeným zdrojem poznání.
- ▶ Absolutní hodnoty neexistují. Všichni máme své soukromé pravdy. Různá společenství a kultury mají své soukromé „jazykové“ hry. To, o čem hovoří a v co věří, nemusí vždy nutně souviset s objektivní realitou. Všechno je subjektivní, relativní, nejisté, neucelené a nejednoznačné.
- ▶ Velké příběhy a velké myšlenky minulosti se ukázaly být nespolehlivé. Je třeba se spokojit s mnohem omezenějšími a neúplnějšími teoriemi, které je nutné neustále revidovat.
- ▶ Postmoderní lidé rádi spojují nespojitelné prvky. V oblasti umění jsou velmi populární koláže, dochází k propojování stylů a stírání hranice mezi skutečností a smyšlenkou, mezi reálným a virtuálním.
- ▶ Tvrzení vědců jsou mnohem střízlivější. Jsou ochotni připustit, že často vidí, co vidět chtějí, a že takzvané základy moderní vědy nejsou tak pevné, jak se v minulosti tvrdilo.
- ▶ Lidé si čím dál více uvědomují, že žijí v globální vesnici. Počítač — symbol postmoderny *par excellence* — jim zajišťuje okamžité spojení se světem. Zároveň však vzrůstá nedůvěra v globální přístupy a dohody a zvyšuje se zájem o regionální a lokální.
- ▶ Postmoderní člověk má velice negativní vztah k náboženským institucím, ale duchovnosti se nebrání. Někteří jsou dokonce toho názoru, že je nutné usilovat o duchovní obnovu světa. Tajemství a záhady jsou v pořádku. Neracionální přístup k životu, který je typický pro hnutí New Age, je velmi populární. V náboženství se už neklade důraz na přesně definovanou pravdu, ale na duchovní *zážitek*.

Jakmile se člověk seznámí se základními rysy postmoderního myšlení, začne vidět vliv tohoto způsobu uvažování všude — *u sebe, u svých spolupracovníků a přátel i v okolním světě.*

Podívejte se na budovy, které v poslední době vyrostly ve velkých městech západního světa; už dávno to nejsou ty jednotvárné stavby z betonu, železa a skla. Opět se na nich objevují ozdoby a prvky různých architektonických stylů, takže ony budovy vyprávějí své osobité příběhy, nikoli jeden obecný „moderní“ příběh o moci, řádu a účelnosti. S prvky postmoderny se velmi často setkáte v mnoha současných románech, v nichž se prolínají různé časové roviny a stírá se v nich hranice mezi realitou a smyšlenkou, a filmech, v nichž si nemůžete být jisti, co je historický fakt a co výplod fantazie. S nejednoznačností se setkáme i na politické scéně. Například v Evropě většina lidí podporuje sjednocení evropských zemí, zároveň však utopečně brání svou místní kulturu a místní dialekt.

Postmoderní vliv také snadno objevíme v přístupu obyvatel západního světa k náboženství. Zatímco náboženství je pro ně přijatelné, s církví nechtějí mít nic společného. Podle nich jsou zážitky a emoce v pořádku, ale dogmatika je naprosto k ničemu. Absolutní pravdu nahradili „tím, co v životě funguje“. A mnoho biblistů dnes tvrdí, že existuje tolik výkladů Bible, kolik je čtenářů. Z křesťanství se stala jedna z položek v seznamu světových náboženství — v seznamu rovnocenných, historicky a kulturně podmíněných výpovědí o nadpřirozenu!

Deset kroků k poznání

Dovolte mi být zcela otevřený. Tato kniha pojednává o náboženství a víře a je napsaná z pohledu konkrétní křesťanské denominace. Nechci vás v této věci nechat na pochybách, protože vím, že jestli něco jako postmoderní čtenáři vyžadujete, pak je to čestné, poctivé a otevřené zacházení. Nemáte rádi, když vás někdo vodí za nos. Máte-li tedy dojem, že vás téma této knihy nezajímá, je načase ji odložit. Přesto ale pevně věřím, že se ke mně přidáte a umožníte mi rozvinout své myšlenky ve prospěch křesťanství.

Naši společnou cestu jsem rozdělil do deseti po sobě jdoucích kroků či kapitol, které nás vždy o kousek přiblíží úžasnému poznání. V první kapitole se chci věnovat otázce smyslu života. Má historie lidstva a život každého člověka nějaký hlubší smysl? Pokud ano, jak jej můžeme objevit? Jsem přesvědčený, že smysl života je závislý na tom, jestli existuje Něco nebo Někdo, koho můžeme nazvat „Bůh“. Jestli někdo takový skutečně existuje, mohlo by nás zajímat, jak s ním či s ní¹ můžeme navázat vztah (kapitola druhá). Pokud opravdu existuje, stálo by také za to zjistit, jaký je a jak se projevuje. Můžeme o něm získat nějaké věrohodné informace, nebo jsme odkázáni jen na naši představivost? Jsou naše výpovědi o Bohu jen pouhými dohady? Křesťané tradičně zastávají názor, že spolehlivou odpověď na tuto otázku můžeme najít v Bibli. Je možné Bibli opravdu věřit, nebo je to jen svědectví o tom, jak se vyvíjelo židovské a křesťanské náboženství a jak lidé v dávné minulosti prožívali svou víru?

Jestliže o Bohu lze získat pravdivé informace a jestliže je lze získat z Bible, můžeme udělat další krok (kapitola třetí) — poznat Boha. To představuje mnohem víc než jen uspokojení intelektu. Když poznáme Boha v tom smyslu, že s ním navážeme vztah, získají informace hlubší existenciální význam. V tomto kontextu se začne rodit víra.

S tím úzce souvisí naděje (kapitola čtvrtá). Pokud totiž navážeme vztah s Bohem, který je zodpovědný za vše, co se na naší zemi děje, přestane pro nás být svět místem, které je ponecháno napospas samo sobě. Historie lidstva i náš osobní příběh díky tomu získají nadpřirozený rozměr. Přestože lidská existence zůstane i nadále z velké části zahalená tajemstvími, budeme na ni pohlížet z jiné perspektivy, díky čemuž se budeme lépe orientovat a získáme naději.

Až se společně posuneme o tyto čtyři kroky, nastane čas, abychom se seznámili se základním prvkem křesťanské víry. Dospějeme-li totiž do stadia, kdy uznáme existenci Boha, který je základem celého stvoření, budeme řešit obtížný problém. Bůh nemůže být Bohem, pokud není od základu dobrý. Náš život je však

plný skutečností, které jsou očividně špatné. Dělalí nám starosti, znepokojují nás a zmalomyslňují. Všude kolem vidíme nemocné a umírající, setkáváme se s nenávisťi, chudobou a slýcháme o válkách a hladomorech. Jak je to možné? Abych byl upřímný, na tuto otázku neumím zcela uspokojivě odpovédět. Jejich existence je jedním z hlavních důvodů, proč někteří lidé na křesťanství zanevřeli. Jak může milující a moudrý Bůh dovolit, aby se tyto strašlivé věci děly? Pro postmoderního člověka je to velmi obtížné téma. Budeme se jím zabývat v páté kapitole a věřím, že se mi podaří vás přesvědčit, abyste o něm uvažovali bez předsudků. Seznámím vás se svou vírou v to, že Bůh udělal proti zlu takové opatření, které převáží všechny naše argumenty. Otevřel cestu k nápravě všech věcí. Pravdou je, že jeho opatření je nutné přijmout vírou.

Následně (v šesté kapitole) se dotkneme velmi praktického tématu, které je součástí této obnovy. Zjistíme, že křesťanství v žádném případě nevede lidi k útěku před světem a každodenními povinnostmi. Nabízí však možnost pravidelně doplňovat energii, odpočívat a objevovat pravou hloubku života. Podle mě křesťanství nabízí skvělé prostředky proti stresu, vyhoření a chronické únavě. Pokud existuje nějaký prvek našeho životního stylu, který má základ v křesťanství, pak je to jeden den odpočinku týdně. Až se dostaneme k tomuto bodu, doufám, že budete ochotni se zamyslet nad dalším bodem (kapitola sedmá), který se týká společenství s těmi, kdo stejně jako my uvěřili v Boha. Společenství s věřícími je v ideálním případě zdrojem vnitřní síly a radosti.

Členové společenství neusilují jen o navazování vztahu s věřícími, ale aktivně se zajímají také o své okolí (kapitola osmá). Jakmile totiž člověk jednou přijme skutečnost, že existuje Bůh, který je Tvůrcem všeho, začne se zajímat o své okolí a zodpovědně spravovat své prostředky.

V deváté kapitole budeme přemýšlet o tom, jak žít ve světle skutečnosti, že náš život má hlubší význam. To bude tvrdý oříšek, protože postmoderní lidé neradi dělají zásadní rozhodnutí. Většina z nich má sklon nechávat si zadní vrátka pootevřená a nerada se v čemkoli naplno angažuje. Nemá ve zvyku pálit mosty,

po nichž se dá v případě potřeby utéct na druhý břeh. Abych byl upřímný, v mnoha situacích jsem se přesvědčil, že tento sklon mám i já. Je-li však křesťanská víra tím, co o sobě tvrdí, pak ji lze buď stoprocentně přijmout, nebo stoprocentně odmítnout. Nedává nám prostor pro kompromisy typu „počkáme a uvidíme“, ani ji nelze přijmout jen dočasně či částečně.

Křesťanství je příběh o Kristu. Křesťané věří, že Bůh se člověku představil v podobě jedinečného člověka Ježíše Krista. Být křesťanem proto neznamená jen přijmout několik výroků o tom, jaký je Bůh a co pro nás udělal, ale v první řadě to znamená navázat vztah s osobou Ježíše Krista. Křesťanství je životní styl a závazek. Je to život ve vztahu s Osobou, která si přeje, abychom jí byli zcela odevzdáni. Možná vám to zní divně, ale nezapomínejte, že to, o čem teď mluvíme, je devátým krokem, tedy téměř posledním krokem na naší společné cestě za poznáním. Věřím, že to budete schopni mnohem lépe ocenit, až k tomuto bodu společně dorazíme.

V desáté kapitole uděláme závěrečný krok. Až staneme na samém konci naší dlouhé cesty, během níž objevíme nejdůležitější vztah našeho života, pravděpodobně zatoužíme se o své poznání rozdělit s druhými. Je to logické, protože nikdo si přece nenechává dobré věci jen sám pro sebe.

Pro mnoho lidí nebude čtení této knihy příjemné. I v církvi, do které patřím, se může najít pár čtenářů, jimž nebude vyhovovat jazyk, kterým je tato kniha napsaná. Také jim v ní mohou chybět některá důležitá témata a budou si lámat hlavu, proč jsem je tam nezařadil, když tvrdím, že chci být otevřený. Mám-li být zcela upřímný, tato kniha není pro tento typ čtenářů určená. Měli by sáhnout po knize, v níž jsou informace podané způsobem, který jim vyhovuje. Já v první řadě píšu pro ty, kdo stojí na okraji církve či vůbec do žádné církve nepatří.

Tato kniha neobsahuje žádná komplikovaná filozofická témata, která by vyžadovala hlubší znalosti z filozofie. Přestože jsem se snažil vyjadřovat co možná nejsrozumitelněji a jen výjimečně uvádím doplňující informace v poznámkovém aparátu, v žádném případě to neznamená, že jsem látku, o níž pojednávám, zjedno-

dušil. Alespoň to nebylo mým záměrem. Pro ty, kdo se na tuto desetistupňovou cestu za poznáním vydají, to rozhodně nebude snadné čtení. Možná budou muset i riskovat a je docela možné, že během čtení narazí na znepokojivé myšlenky a problémy, které je budou neustále pronásledovat. Nebude možné zůstat neutrální. Na konci knihy, až se seznámí s Tím, kdo je základem křesťanství, se od nich totiž bude chtít, aby řekli buď ano, nebo ne. Musím otevřeně přiznat, že záměrem této knihy je napomoci čtenářům objevit, jak úžasné je navázání vztahu s jedinečným a milujícím Bohem.

1. KAPITOLA

SMYSL ŽIVOTA

Už vás někdy napadlo uvažovat o smyslu života? Třeba když jste v televizi zahlédli nějaké hrůzostrašné záběry plné násilí a utrpení, slyšeli příběhy o lidech, kteří prošli neuvěřitelným strádáním a měli neskutečnou smůlu, nebo jste navštívili nemocniční oddělení, kde smrtelně nemocné děti tráví poslední dny svého života?

Nepatří otázka po smyslu života k těm otázkám, které se vám neustále derou na mysli? Má život smysl obecně? Má smysl váš osobní život? Jaký smysl má krátký život milionů dětí, které umírají žízní, hladem nebo v důsledku nedostatečné péče? Jaký smysl mají životy těch, kteří se narodili s těžkou duševní nebo tělesnou poruchou a jsou celoživotně odkázaní na péči druhých? Jaký smysl mají životy lidí, kteří živoří na obrovských smetištích Káhiry nebo Mexica City? A jaký smysl mají životy milionů zneužívaných a týraných žen, jimž jejich muži brání odejít z domova? Jaký smysl mají životy těch, kdo si zajišťují živobytí tvrdou prací, málo spí a nic kromě toho neznají?

Narodili jsme se, aniž by se nás kdokoli ptal, jestli se chceme narodit. Předpokládaná délka našeho života je méně než sto let. Naši jedinou jistotou je to, že jednoho dne zemřeme. Mnoho z těch, kdo již zemřeli, zažili v průběhu svého života jen velmi málo radosti.

Otázka po smyslu života trápi jak chudé, tak i ty, kdo žijí v blahobytu západního světa. Mnoho z těch, kdo mají tučná konta, dobrá zaměstnání a domy se dvěma koupelnami, se často sami sebe ptají, jestli je to vše, co jim život může nabídnout. K čemu je život, když je naplněn jen prací a odpočinkem? Co člověku zbude, až vyzkouší vše, co může zkusit, až spatří vše, co může spatřit, a prozkoumá vše, co může prozkoumat? Dokonce i když máte tolik peněz, že si můžete koupit, cokoli vás napadne, jednoho dne zjistíte, že zbytečně hromadíte věci, které vůbec nepotřebujete. Někteří z vás teď samozřejmě namítnou, že smysl života nesouvisí jen s materiálními hodnotami. Ano, to je pravda. Jsou přece mnohem důležitější věci, jako například vztahy: s partnerem, dětmi, přáteli a sousedy. Ale přiznejme si: tolik vztahů se dneska rozpadá a je zdrojem neuvěřitelného trápení. Mnoho ideálních manželství a pevných přátelství se obrací v trosky. Mnoho dětí je pro své rodiče jen zdrojem bolesti a problémů. Mnoho lidí dnes ve stáří žije osaměle a souží se tím, že jejich život pozbyl jakýkoli smysl.

Není divu, že Albert Camus (1913–1960), slavný francouzský spisovatel, filozof a dramatik, napsal: „Existuje pouze jeden opravdu závažný filozofický problém: to je sebevražda. Rozhodnout se, zda život stojí nebo nestojí za to, abychom ho žili, znamená odpovědět základní filozofickou otázkou. Všechno ostatní, zda je svět trojrozměrný, zda duch má devět nebo dvanáct kategorií, je až druhotné.“²

Několik odpovědí na znepokojující otázku

Otázka po smyslu sahá daleko za hranice našich individuálních životů. Proč na naší planetě existuje život? Je to jen důsledek dlouhého řetězce náhod, který postrádá jakýkoli smysl? Má naše historie, která se skládá ze vzestupů a pádů světových říší, nějaký smysl? Má smysl historie státu, v němž žijeme?

Určitá skupina lidí na tento typ otázek odpovídá jednoznačně. Říkají: Smysl života ani žádný hlubší význam neexistuje. Rovněž neexistuje žádná obecně platná soustava morálních hodnot,

na jejímž základě bychom mohli objektivně říct, co je dobré a co špatné. A logicky bez této soustavy morálních hodnot (Boha, zákona, ideálů svobody, spravedlnosti apod.) jsou všechny úvahy o tom, co je dobré a co špatné, zcela zbytečné. Jsme tady, ale nikdy se nedozvíme, proč tomu tak je. Náš život nemá žádný význam. Takto uvažují stoupenci takzvaného *nihilismu*. Základem tohoto výrazu je latinské slovo *nihil*, což znamená *nic*. Toto označení nám velmi výstižně říká, co nám tento myšlenkový směr nabízí — *ani ň*. Nechává nás stát s prázdnýma rukama. Pojmy jako láska, spravedlnost, solidarita a radost jsou podle něj jen prázdné skořápky. Člověk, který přistupuje k životu tímto způsobem, si v případě, že jej potká nějaká životní tragédie, klade otázku, jestli má vůbec cenu žít dál. Opět se zde dostáváme k výroku Alberta Camuse!

Jiní lidé se snaží být praktičtí. Jsou přesvědčeni, že neexistuje nic vyššího — *nic*, co by nás přesahovalo —, jen vědomí, že nemáme příliš na výběr, ale musíme z naší svízelné situace vytěžit co nejvíce. Tito lidé tvrdí, že bude lepší, když přijmeme nějaké normy, které nám pomohou udržet ve společnosti pořádek a udělají život o trošku snesitelnější. Podle jednoho takového myšlenkového směru, který je populární zejména ve Spojených státech, bychom měli usilovat o co největší možnou míru rozkoše a uspokojení pro co možná největší skupinu lidí. Tento myšlenkový směr se nazývá *utilitarismus*. Musíme se smířit s danostmi. Ne všichni mohou být šťastní a ne všichni mohou prožít uspokojující život. Je spousta věcí, které jsou proti nám, ale my musíme udělat vše, abychom minimalizovali škody a společnými silami se snažili udělat to nejlepší pro co největší okruh lidí.

Další skupina k otázce po smyslu života přistupuje zcela jinak. Jsou přesvědčeni, že život má smysl, protože není možné, aby existoval bezdůvodně. Vše, co je, má nějakou příčinu. Důkazy o pravdivosti tohoto tvrzení nacházíme všude kolem nás. S tímto principem se setkáváme každý den. Příčinou toho, proč ležím na silnici a čekám na sanitku, je to, že mě před malým okamžikem srazilo auto. K nehodě došlo v důsledku řidičovy nepozornosti. Řidič byl nepozorný, protože zrovna přemýšlel o důležitém jedná-

ní, kterého se měl za malou chvíli zúčastnit. Jednání bylo svoláno proto, že obrat obchodního oddělení, ve kterém řidič pracoval, znatelně poklesl. Pokles byl zapříčiněn přílivem konkurenčních firem ze zahraničí. K tomuto přílivu došlo v důsledku... atd.

Každá příčina má svou příčinu a na začátku dlouhého řetězce příčin musí stát *Prvotní příčina*, kterou tradičně nazýváme Bůh. Na základě tohoto předpokladu můžeme říct, že Bůh je příčinou všeho, co existuje. Určitým způsobem je zodpovědný za existenci všech věcí, malých i velkých — vesmírem, z něž vidíme jen malou část, počínaje a mikroby, které jsou pouhým okem neviditelné, konče.

Zastánci tohoto pojetí tvrdí, že jelikož existuje Bůh, existuje také systém morálních hodnot. Lze totiž předpokládat, že Bůh, který je příčinou všeho, na počátku také stanovil, co je dobré a co je s dobrem v rozporu. Z toho také nepřímou vyplývá, že člověk nevznikl bezdůvodně, nýbrž byl vytvořen s určitým záměrem. Lidská existence tedy není jen výsledkem souhry náhod, ale má hlubší smysl.

Mnoho lidí nachází v představě, že existuje Bůh, který je prvotní Příčinou a základem smyslu lidské existence, přijatelné východisko. Jsem přesvědčený — a toto své přesvědčení vám teď chci nabídnout ke zvážení —, že hypotéza o Bohu, který zodpovídá za vše, co existuje a co se ve světě i ve vesmíru děje, je přinejmenším stejně závažná jako deprimující představa, že neexistuje žádný vyšší řád, který by našemu životu dával smysl a směr.

Samozřejmě je to jen *hypotéza*, která nenabízí odpovědi na všechny otázky. K těm nejtěžším otázkám, které v nás vždy znovu a znovu budou vyvolávat pochybnosti, patří i to, proč ve vesmíru, na naší planetě či v našem státě je tolik věcí, které nefungují, jak by měly. Má tento hypotetický „Bůh“ opravdu všechno pod kontrolou? Nebo se jedná o Boha, kterému se spousta věcí vymkla z rukou, a proto jsme neustále sužováni děsivými povodněmi, suchem a zničujícími vlnami tsunami? Jak můžeme věřit v Boha, který nám nejen dal smrtelná těla, ale také dovolil, aby se někteří narodili s vážnými tělesnými vadami a duševními poruchami, a nedokázal vyrobit tělesné buňky tak dokonale, aby byly

imunní vůči nemocem, jako je leukémie či rakovina? Jak můžeme věřit v Boha, který má sice smysl pro krásu, o čemž svědčí mnoho skutečností, které nás obklopují, ale zároveň dovolí, aby v přírodě docházelo k strašlivým násilnostem a ničivým pohromám?

Přestože můžeme mít k tomuto pojetí spoustu výhrad, jsem přesvědčený, že hypotéza o Boží existenci je přitažlivá a zasluhuje si naši plnou pozornost. Pokud existuje Bůh, vysvětluje to spoustu věcí a zároveň je to skvělý výchozí bod naší dlouhé cesty za poznáním. Až získáme jistotu, že existuje Něco nebo Někdo, koho můžeme nazvat „Bůh“, zatoužíme se o tomto Bohu dozvědět co nejvíce.

Zbytečně ale nepředbíhejme. To, že je hypotéza o existenci Boha, který je schopen dát našemu životu smysl, atraktivní, ještě automaticky neznamená, že to není jen hypotéza. Třeba je to pouze zbožné přání a nádherný vzdušný zámek.

Pohled zevnitř

Kudy se teď vydat? Je možné Boží existenci nějak dokázat? A pokud to možné není, lze aspoň získat jistotu, že hypotéza o Boží existenci není jen fantasmagorií, nýbrž skutečně pevným orientačním bodem či rozumně odůvodnitelným přesvědčením? Jsem si jist, že ano. Nabízejí se dva způsoby, jimiž je možné zvýšit naši důvěru, že existuje něco víc než jen tento svět. Prvním z nich je pohled *zevnitř* a druhým je pohled *zvnějšku*.³

Základem pohledu zevnitř jsme my, naše vědomí, pocity, zkušenosti, náš soukromý život. Je to snaha na základě vnitřních prožitků dojít k poznání reality, která tyto prožitky vyvolala. Základem druhého pohledu je vnější svět. Jedná se o pokus dojít k poznání na základě pozorování vnějšího světa. Mnoho z těch, kdo se těmito dvěma přístupy zabývali, došli k závěru, že je to buď/anebo. Buď můžeme použít pohled *zevnitř*, nebo pohled *zvnějšku*. Podle mě to není tak striktní. Jsem přesvědčený, že oběma způsoby lze získat cenné informace, které se vzájemně mohou doplňovat. Dovolte mi tento postoj vysvětlit.